

Bevezető „A magyar filmtársadalomtörténete 2.” összeállításához

A *Metropolis* jelen száma bizonyos értelemben a 2018. évi harmadik szám folytatása, azon sorozatnak a része, mely egy speciális megközelítésben, a filmtudomány és a társadalomtörténet metszetében vizsgálja a magyar filmtörténet egyes korszakait vagy filmsoportjait. Ez a kettős szempontrendszer számos aspektus vizsgálatát magában foglalhatja, a filmtörténet vagy a filmipar történetének alakulását a történelem vagy politikátörténet függvényében, az ideológiai diskurzusok filmekre gyakorolt hatását az egyes korszakokban, bizonyos társadalmi jelenségek direkt vagy indirekt megjelenését a filmek tematikájában vagy ábrázolási módjaiban, vagy a filmnek mint társadalmi jelenségnek a vizsgálatát stb. Összeállításaink egyrészt különböző változatokat kívánnak felsorakoztatni a kettős megközelítés módszertanára, másrészt olyan esettanulmányokat mutatnak be, melyek ilyen módszerrel vizsgálják a magyar filmtörténet egyes korszakait. A tematikus összeállítások kapcsolódnak az ELTE BTK Filmtudomány Tanszékén jelenleg is folyó „A magyar film társadalomtörténete” című kutatáshoz, azonban jelen számunk szövegei túllépnek ezen kutatás keretein és további lehetőségeket is bemutatnak.

„A magyar film társadalomtörténete” című kutatás egy adatvezérelt kutatás, mely a projekt során felépített, a magyar hangosfilmeket feldolgozó adatbázisból indul ki. Az adatbázis tartalmazza az 1931 és 2015 között készült magyar játékfilmek számos adatát, és a kutatók ezen adatok elemzéséből kiindulva vizsgálják egyes kérdéseket. Jelen számunkban ezt a megközelítést Vajdovich Györgyi és Margitházi Beja írásai képviselik. A két írás sajátos dialógusban áll egymással, mivel hasonló kérdésből indulnak ki, azonban eltérő korszakot vizsgálnak. Mindkét szöveg a magyar játékfilmek nőképét elemzi, elsősorban a filmek női főszereplőjéhez kötődő társadalmi képzetek, klisék, ábrázolási formák szemszögéből, helyenként összevetve a férfialakok ábrázolási trendjeivel, ezáltal ütköztetve a két nemhez kötődő eltérő reprezentációs sémákat. A két párhuzamos írás egyben jól mutatja, mennyire eltérő eredményekre vezethet egy hasonló kutatási kérdés más-

más filmtörténeti korszakra vonatkoztatva az eltérő politikai, gyártástörténeti vagy társadalomtörténeti kontextus függvényében.

Az összeállítás másik két szövege nem a kutatási projekt eredményeként született, és eltérő megközelítést képviselnek. Mravik Patrik Tamás írása egy szűkebb filmtörténeti periódust (1958–1965) és egy meghatározott tematikát, a tévesítés kérdésének filmes megjelenését vizsgálja a korszak játékfilmjeiben. Tanulmánya elsősorban azt elemzi, miként határozták meg a politikai elvárások, az ideológiai diskurzusok a kor filmjeinek reprezentációs sémáit, például a társadalmi közeg, a szereplőtípusok vagy a konfliktusok bemutatását, és ezen diskurzusok bemutatásához számos levéltári forrást is felhasznál.

Babos Anna írása ismét más közelítést alkalmaz és más időszakot vesz górcső alá: a rendszerváltás utáni magyar filmtermésből azokat a darabokat vizsgálja, melyekben az elvándorlás és visszatérés motívuma a cselekmény központi szervezőelemévé válik. Tanulmánya így a kritikai kultúrakutatás és a kulturális földrajz szemszögéből elemzi, miként mutatják be a filmek az otthonosság-idegenség, Kelet-Nyugat, helyek és nem-helyek ellentétpárjait. Elemzései nemcsak a különböző terek vizuális reprezentációját tárgyalják, hanem azt a kérdést járják körül, miként tölthet be a tér történetalakító szerepet a művekben. Mivel a tárgyalt filmek mindegyike fiatal főhőst állít a középpontba, ezek a történetek egyben egy generációs tapasztalat sajátos kifejeződései is, a fiatalkori identitáskeresés problémáját mutatják be a mai magyar társadalom közegében.

Összeállításunk célja, hogy a korábbi tematikus számot folytatva további megközelítési módok és tematikus metszetek bemutatásával tovább bővítse a magyar filmtörténeti kutatások lehetséges spektrumát.

A szerkesztők